

Fińska edukacja przedszkolna. Źródła i ewolucja

Streszczenie: Od 2000 roku fińska edukacja uważana jest za prawidłowy sposób uczenia dzieci, które chętnie chodzą do szkoły oraz osiągają jedne z najlepszych wyników w międzynarodowych badaniach edukacyjnych PISA. Finowie zaś twierdzą, że wychowanie rodzinne i przedszkolne stanowią ważny etap w rozwoju dzieci i decydują o ich biografii. Dlatego przedstawiamy rozwój edukacji przedszkolnej w Finlandii. Był to proces długotrwały, na który wpłynęły różne zmiany społeczne i ideologiczne mające odzwierciedlenie w prawodawstwie. Głównym celem niniejszego tekstu jest więc omówienie źródeł i ewolucji edukacji przedszkolnej.

Słowa kluczowe: przedszkole, fińska edukacja przedszkolna

Wprowadzenie

Od 2000 roku fińska edukacja uważana jest za: 1) wzorcowy sposób uczenia dzieci; 2) fińscy uczniowie osiągają jedne z najlepszych wyników w międzynarodowych badaniach edukacyjnych PISA i 3) dzieci chętnie chodzą do szkoły. Finowie uważają też, że wychowanie rodzinne i edukacja przedszkolna stanowią ważny etap w rozwoju dzieci i decydują o ich biografii (Gmerek, 2007).

Rzeczony rozwój edukacji przedszkolnej w Finlandii był długim procesem, na co wpłynęły różne zmiany społeczne i ideologiczne, które znajdują odzwierciedlenie w prawodawstwie. W tekście prezentujemy rozwój tejże edukacji jako systemu opieki dziennej, będącej elementem rozwoju społecznego, rozwoju ustawodawstwa, rozwoju koncepcji przedszkolnych, oraz główne trendy i wyzwania w historii fińskiej edukacji przedszkolnej.

Głównym celem niniejszego tekstu jest więc omówienie źródeł i ewolucji edukacji przedszkolnej, dlatego też w pierwszej kolejności wskażemy na pierwsze myśli o edukacji przedszkolnej, przełomowe sytuacje w jej dojrze-

waniu, rozwój pedagogiki przedszkolnej jako dyscypliny naukowej i kształcenie nauczycieli do tego etapu wychowania.

Okres przedwojenny

Przez kilka wieków nadzór nad szkolnictwem publicznym leżał w rękach Kościoła luteranckiego (Nowakowska-Siuta, 2021, s. 17). Pierwsze instytucje wychowawcze *lastentarhat* (ogródki dziecięce) oraz *seminit* (w dosłownym tłumaczeniu „szopki”) zostały założone w Finlandii już w pierwszej połowie XIX wieku. Wówczas też centralnym punktem procesu formowania społeczeństwa uczyniono integrację języka z narodem i szkołą (Nowakowska-Siuta, 2021). Dlatego pojawiły się *seminit* („szopki”), które były przeznaczone dla młodszych, nawet dwumiesięcznych dzieci. Z *lastentarhat* (ogródków dziecięcych) korzystały starsze maluchy.

Na ośrodki wychowawcze duży wpływ miała rozpowszechniająca się w Europie pedagogika Friedricha Wilhelma Fröebela, niemieckiego pedagoga, teoretyka wychowania przedszkolnego i miłośnika przyrody. Fröebel zakładał, że pierwsze doświadczenia edukacyjne dziecka mają wpływ na jego późniejszy rozwój i osiągnięcia. Był znany również jako twórca tzw. ogródków dziecięcych, czyli ośrodków wychowawczych dla dzieci w wieku 3–6 lat, w których wprowadzał autorski system metodyczny, oparty na zabawie, samodzielności i aktywności dziecięcej. Podstawowym celem „ogródków dziecięcych” było wszechstronne przygotowanie dziecka do dalszych szczebli kształcenia.

W 1843 roku język fiński został uznany za wiodący w procesie nauczania na poziomie *secondary school* (Gmerek, 2007). Początek fińskich ośrodków wychowawczych nie różnił się zbyt wiele czasowo od zakładania przedszkoli w innych częściach świata zachodniego i Stanów Zjednoczonych. Na przykład w USA pierwsze przedszkole zostało założone w 1860 roku przez Elizabeth Peabody, która była uczennicą Fröbela i chciała realizować jego idee. Pierwsze miejskie przedszkole w Stanach Zjednoczonych zostało założone w 1873 roku, zaś w Finlandii nastąpiło to w 1888 roku.

Stowarzyszenia kobiet i związki zawodowe zainteresowały się także tematyką opieki nad dziećmi i zaczęły zakładać instytucje wychowawcze. Przedszkola zaczęły się pojawiać głównie w miastach, najczęściej w pobliżu fabryk. Po uzyskaniu przez Finlandię niepodległości w roku 1917, dwa lata później możliwe stało się zapewnienie powszechnego, wolnego od opłat szkolnictwa (Gmerek, 2007). Natomiast rewolucja w przedszkolach fińskich rozpoczęła się w latach 30. XX wieku. W tym samym czasie przedszkola otrzymały od

państwa pomoc finansową. Warunkiem było minimum 25 dzieci w jednej grupie i nauczyciel po szkoleniu w tej dziedzinie. Praca przedszkoli została zakłócona wojną w latach 1939–1944. Wiele placówek ucierpiało między innymi na skutek bombardowań (Ojala, 1983).

Okres powojenny

Po II wojnie światowej w Finlandii zaczęły zachodzić głębokie zmiany społeczne. Społeczeństwo odbudowywało się oraz starało się stworzyć podstawowe warunki państwa opiekuńczego. Rolnictwo przestawało być głównym źródłem dochodów rodzin. Ludzie zaczęli migrować ze wsi do miast, a kobiety zaczęły podejmować pracę zawodową. Skutkiem kilkuletnich wojen był wzrost liczby rodzin niepełnych. Dostrzeżono również wzrost wskaźnika urodzeń oraz potrzebę dziennej opieki dla dzieci, zwłaszcza w dużych miastach. Sytuacja społeczna zmusiła rząd do budowy systemu opieki dziennej. Zapewnienie opieki dzieciom stało się w tamtym czasie priorytetowym zadaniem. Niestety działalność instytucji przedszkolnych w Finlandii była w stanie pokryć tylko 10% potrzeb, jakie pojawiły się w owym czasie. Początkowo dostęp do przedszkoli miały tylko dzieci z rodzin z problemami społecznymi, takimi jak samotne rodzicielstwo czy poważna choroba rodzica. W latach 50. i 60. XX wieku liczba placówek przedszkolnych zaczęła się znacznie zwiększać. To w tym okresie powstało 65% działających do dziś miejskich placówek opieki dziennej. Ze względu na stały niedobór tego typu ośrodków konieczne było opracowanie systemu opieki dziennej dla dzieci jako powszechnie dostępnej usługi społecznej.

Duży nacisk na powstanie opieki dziennej wywierało Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (*Työ – ja sosiaalipolitiikkaministeriö*) oraz Rzecznik Praw Dziecka (*Oikeusasiamies*). Pojawienie się systemu opieki dziennej przyczyniło się do wzrostu gospodarczego, na co miało między innymi wpływ wzrost liczby matek małych dzieci, które dzięki placówkom opiekuńczym miały możliwość podjęcia pracy zawodowej. Warto również wspomnieć, że powstanie systemu opiekuńczego umożliwiło swobodną naukę dorosłym (Alila, Eskelinen i 7 in., 2014).

Działalność placówek przedszkolnych nie do końca była uregulowana prawnie. Brakowało także ogólnokrajowych programów działań pedagogicznych. Pod koniec lat 60. XX wieku Stowarzyszenie Nauczycieli Przedszkola (*lastentarhanopettajayhdistys*) utworzyło komisję, która opracowała raport dotyczący działań edukacyjnych. To stowarzyszenie chciało ujawnić opinii

publicznej treść raportu. Komisja zaakcentowała, że edukacja przedszkolna i zajęcia dydaktyczne powinny opierać się na psychologii rozwojowej. Uważała, że tylko w ten sposób będzie w stanie rozwinąć potencjał podopiecznych. Celem działania była pomoc i promowanie pozytywnego rozwoju osobowości dziecka. Tym samym nasuwa się jasny wniosek, że nauczyciele przedszkolni i ich badania miały znaczący wpływ na opracowanie treści programu wychowania przedszkolnego (Alila, Eskelinen i 7 in., 2014).

W Finlandii usługi socjalne stanowią (do dnia dzisiejszego) część administracyjną pomocy społecznej. Przedszkola były częścią tych usług. Placówki wychowawcze (przedszkolne) były pozbawione funkcji kształcącej. Powodem takiej sytuacji były zmiany społeczne, między innymi rosnąca urbanizacja i migracja. Przedszkola pełniły funkcję tzw. przechowalni dzieci na czas pracy rodziców (Hainninen i Valli, 1986).

Uważa się, że okres powstawania usług socjalnych jest silnie związany z ideologią uniwersalizmu. To znaczy, że usługi organizowane były dla wszystkich potrzebujących, niezależnie od statusu społeczno-ekonomicznego rodzin. Niestety, początkowo uniwersalizm był bardziej koncepcją, ponieważ miejsca w placówkach wychowawczych były przyznawane tylko i wyłącznie ze względów społecznych (Ojala, 1989).

Ustawa o opiece nad dziećmi weszła w życie dopiero w kwietniu 1973 roku Prawo szeroko definiowało opiekę dzienną dla dzieci, tzn. od specjalnie zaprojektowanych obiektów przedszkolnych po opiekę przedszkolną świadczoną w domach prywatnych.

W tym czasie sprecyzowano również nowe nazewnictwo, tak zwane ogródki dziecięce (*lastentarhat*) oraz „szopki” (*seimit*) od tego momentu noszą nazwę przedszkola (*paivakodit*), zaś usługi świadczone w domach to przedszkola domowe (*perhepaivakodit*) (Hainninen i Valli, 1986).

W wyniku ustawy o opiece dziennej wzrosło zapotrzebowanie na przedszkola. Skupiono się więc na wzroście ilościowym placówek, ale rozpoczęto również monitorowanie jakościowe istniejących ośrodków, podjęto też działania rozwojowe. Kluczowymi dokumentami przewodnimi były: program pedagogiczny *Iloiset toimintatuokiot* (1975) i plan opieki dziennej dla dzieci poniżej 3. roku życia (1986 i 1988). Rzeczywiste cele edukacyjne zostały zawarte również w Raporcie Komisji Edukacyjnej w 1980 roku dotyczącym dzieci w wieku od 3 do 5 lat, chociaż jego status jako dokumentu normatywnego nie był jasny. Rządy prowincjonalne nadzorowały pracę gmin, które natomiast przygotowywały pięcioletnie plany miejskiej opieki dziennej na podstawie ogólnych planów ramowych. Ten czas można opisać jako projekt

dziesięciolecia. Niestety, po wejściu w życie dekretu oraz ustawy o planowaniu i zarządzaniu opieką społeczną i zdrowotną w 1982 roku, plany dotyczące opieki przedszkolnej nie miały już znaczenia priorytetowego i nie były już opracowywane.

Rewolucja polityki edukacji przedszkolnej rozpoczęła się w 1998 roku. Wówczas edukacja przedszkolna zaczęła wchodzić w skład zadań, którymi zajmowało się Ministerstwo Edukacji Narodowej (*Opetusministeriö*). Miało to miejsce w ramach reformy o Edukacji Podstawowej. W 2000 roku Krajowa Rada Edukacji (*Opetushallitus*) opublikowała podstawę programową wychowania przedszkolnego jako wiążący dokument dla wszystkich gmin. Podstawa programowa została zmieniona w 2003, 2009, 2016 oraz 2018 roku. W 2002 roku Krajowa Rada do spraw Edukacji (*Opetushallitus*) opublikowała pierwszy program planu indywidualnej edukacji przedszkolnej dla każdego dziecka (*varhaiskasvatussuunnitelma*).

Kształcenie nauczycieli edukacji przedszkolnej

Po raz pierwszy teksty dotyczące edukacji przedszkolnej zostały opublikowane w języku fińskim dopiero w latach 70. XX wieku autorstwa profesora Mikko Ojali. To on zauważył, że edukacja przedszkolna „to działalność edukacyjna, która odbywa się przed wiekiem szkolnym, i jest lepiej znana jako działanie praktyczne niż nauka” (Ojali, 1989, s. 15). Ojala (1989, s. 15) stwierdza również, że „głównym celem edukacji przedszkolnej jest pełne rozwinięcie osobowości dziecka oraz przygotowanie go do edukacji szkolnej”. Ojala (1989, s. 16) podkreślał, że „teoria edukacji musi służyć praktycznym działaniom”.

Badacz ten nie był osamotniony w swoich poglądach. Komitet ds. Opieki Diennej również podkreślił istotną rolę przedszkolnej edukacji i uznał ją za podstawę kształcenia przydatną na całe życie. Uważano jednak, że wychowanie przedszkolne wymyślono po to, aby wspierało edukację domową. „Edukacja przedszkolna polega na wychowywaniu dzieci w wieku od 3 do 6 lat. To przede wszystkim rodzice zajmują się dziećmi i je wychowują. Opieka przedszkolna zapewniana przez społeczeństwo wspiera edukację domową. Oprócz tego zajęcia edukacyjne dla dzieci przedszkolnych prowadzi wiele kościołów, różnych organizacji i partii” (Hainninen i Valli, 1986, s. 40).

W Finlandii zawód nauczyciela ma wysoki prestiż. Fińscy nauczyciele to ludzie bardzo dobrze wykształceni, a większość z nich wciąż podnosi swoje kwalifikacje, rozwija się zawodowo. Wobec nauczycieli stawiane są wysokie wymagania i dlatego do tego zawodu prowadzą wymagające i trudne studia.

Państwu zależy, by zawód nauczyciela był atrakcyjny i by aspirowali do niego najlepsi absolwenci szkół średnich. Dlatego nauczyciele są wspierani w swoim rozwoju (Sahlberg i Walker 2016).

Hanna Rothman była fińską prekursorką działań przedszkolnych. Z powodu wczesnej śmierci ojca Rothman potrzebowała środków do życia. Elisabeth Blomqvist, dyrektor helsińskiej szkoły podyplomowej, skierowała ją do pracy z małymi dziećmi i zainspirowała ją do nauki w Niemczech. To ona sprowadziła pomysł z niemieckiego przedszkola F. Fröbela do Finlandii. H. Rothman wraz z Elisabeth Alander otworzyły przedszkole, a w 1892 roku razem rozpoczęły roczne szkolenia dla nauczycieli przedszkolnych. Od 1898 roku szkolenia trwały dwa lata. Do ich przedszkola uczęszczało 320 dzieci; w szkoleniach brało udział ponad 300 nauczycieli wychowania przedszkolnego. Rothman chciała kształcić innych. Uważała, że „dzieci w przedszkolu nie mogą i nie powinny być związane z konkretnymi obowiązkami. Potrzebują rzeczy, materiałów, które można dowolnie modyfikować. Potrzebują zabawek. Dzieci powinny grać, bawić się lalkami, klockami, piaskiem, gliną. Im młodsze dzieci tym więcej zabawy powinno być na pierwszym planie” (Alila, Eskelinen i 7 in., 2014). Od 1897 roku instytucja otrzymywała pomoc państwa jedynie dla kursów prowadzonych w języku szwedzkim. Nauczanie w języku fińskim rozpoczęło się dopiero w 1905 roku. Hanna Rothman dążyła do tego, aby działania przedszkolne odpowiadały na potrzeby kobiet w dwójaki sposób: aby pracujące matki mogły mieć zapewnioną opiekę dla dzieci oraz same mogły zdobyć wykształcenie, a następnie zawód.

Faktycznie budowa systemu opieki dziennej zapewniła kobietom możliwość podjęcia nauki lub pracy zawodowej. Ustanowienie systemu opieki dziennej miało zatem znaczący wpływ na pozycję zawodową kobiet na rynku pracy, a w konsekwencji na ich emancypację. Ze względu na zwiększone zapotrzebowanie dopiero w latach 50. i 60. XX wieku zaczęto tworzyć przede wszystkim prywatne seminaria dla nauczycieli przedszkoli. Liczba nauczycieli była niewystarczająca, Finlandia w tym zakresie nie znajdowała się za innymi krajami skandynawskimi. W 1973 roku Ministerstwo Edukacji uruchomiło pilotażowy program kształcenia nauczycieli przedszkolnych na Uniwersytecie w Jyväskylä i na Uniwersytecie w Joensuu. Wkrótce program szkoleń został wprowadzony w czterech innych instytucjach szkolnictwa wyższego. W 1977 roku seminaria przedszkolne zostały przekształcone w szkoły nauczycieli przedszkoli.

Badania dotyczące wychowania przedszkolnego rozpoczęto w Finlandii w 1970 roku. Prowadzili je głównie psycholodzy, podczas gdy pedagodzy

byli skoncentrowani na procesie edukacyjnym przedszkoli, wolno się rozwijających. Dzięki kształceniu nauczycieli przedszkolnych w Joensuu ustanowiono pierwszego profesora edukacji przedszkolnej w Finlandii. W latach 80. XX wieku dzięki badaniom stwierdzono, że na edukację przedszkolną należy patrzeć z perspektywy psychologiczno-edukacyjnej. Zaczęto więc organizować coraz więcej nowych projektów, a wyniki badań wpłynęły na rozwój wychowania przedszkolnego. Pod koniec lat 80. zaczęły pojawiać się badania diagnozujące pracę placówek. W tym samym czasie pedagogowie zaczęli interesować się edukacją przedszkolną. W 1983 roku czas szkolenia nauczycieli wychowania przedszkolnego na uniwersytetach został wydłużony do trzech lat (Meretniemi, 2015).

Dopiero w 1995 roku na uniwersytetach wprowadzono taki kierunek studiów jak pedagogika przedszkolna, pomimo że od jakiegoś już czasu intensywnie prowadzono badania dotyczące edukacji przedszkolnej oraz wydłużono czas szkoleń dla nauczycieli przedszkolnych. W latach 80. XX wieku powstało wiele różnych form usług rodzinnych, takich jak pomoc domowa w sprawowaniu opieki oraz rodzinne przedszkole domowe. Również usługi przedszkolne zróżnicowano, co doprowadziło do wspólnej pracy wielu różnych specjalistów. Nauczyciele wychowania przedszkolnego stawali się coraz bardziej autonomiczni względem nauczycieli wychowania wczesnoszkolnego. Ważną rolę odegrało również ustanowienie studiów magisterskich z edukacji przedszkolnej. Lata 80. i 90. XX wieku uznawane są za renesans fińskiej edukacji wczesnoszkolnej, chociaż na początku dekady pojawiło się kilka problemów. Największy z nich związany był z kwestią szkolenia personelu.

Z powodu niedoboru nauczycieli wychowania przedszkolnego w 2010 roku zwiększono dwukrotnie liczbę miejsc na kierunku pedagogika przedszkolna. Poszerzono również ofertę studiów z zakresu pracy społecznej. Student, wybierając ścieżkę z rozszerzeniem pedagogicznym, po ukończeniu studiów ma prawo do pracy na stanowisku nauczyciela wychowania przedszkolnego. W przedszkolu mogą również pracować pielęgniarki środowiskowe jako opiekunki i pomoc dla nauczyciela głównego. W szkołach zawodowych można wybrać zawód instruktora ds. dzieci, który daje uprawnienia do pracy w przedszkolu jako opiekun (Kettunen P., Simola, 2012).

W 2018 roku weszła w życie ustawa dotycząca edukacji. Koncentrowała się ona między innymi na nazewnictwie. Tytuł nauczyciela otrzymywała jedynie osoba, która ukończyła studia na uniwersytecie. Stanowiło to dużą zmianę w sposobie kształcenia nauczycieli przedszkolnych i ich pracy.

Na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej Finlandii możemy przeczytać, że „edukacja przedszkolna to usługa społeczna mająca wiele zadań. Głównym jest promowanie wszechstronnego rozwoju dzieci, dbanie o dobre samopoczucie podopiecznych oraz kompensacja różnic rozwojowych w celu zapewnienia równego startu w nauce szkolnej. Ważnym składnikiem edukacji przedszkolnej są rodzice, którzy biorą czynny udział w edukacji swoich dzieci. Wiedza i umiejętności nabyte w okresie przedszkolnym zwiększają zaangażowanie dzieci oraz ich aktywny udział w społeczeństwie. Ponadto edukacja przedszkolna wspiera opiekunów, umożliwiając im udział w pracy lub nauce”¹.

Kierunki współczesnej polityki przedszkolnej w Finlandii

Za edukację odpowiada Ministerstwo Edukacji i Kultury (*Suomen opetus – ja kulttuuriministeriö*). Krajowy Urząd ds. Edukacji określa we współpracy z Ministerstwem cele, treści i metody kształcenia. Dodatkowo w każdej z fińskich prowincji sprawami edukacji zajmuje się Departament Edukacji i Kultury. Na szczeblu lokalnym władzę w tym zakresie mają gminy.

Gmina jest odpowiedzialna za zorganizowanie edukacji przedszkolnej w tak szerokim zakresie i formie, jakiej potrzebują jej mieszkańcy. System edukacji przedszkolnej może być organizowany w przedszkolach państwowych, w rodzinnych przedszkolach domowych, w centrach opieki dziennej lub w klasach przedszkolnych w ramach szkoły rozszerzonej (Nowakowska-Siuta, 2021). Każde dziecko ma prawo do miejsca w przedszkolu, a placówki oferujące taką usługę znajdują się w pobliżu mieszkańców korzystających z edukacji przedszkolnej. Przedszkole jest płatne, a opłaty są wyliczane na podstawie dochodu rodziny.

W Finlandii nauczyciele znają bardzo dobrze swoich podopiecznych. Ich relacja budowana jest na partnerstwie. Nauczyciele mają dużą autonomię działania i pracy. To oni piszą programy nauczania, zaś Ministerstwo tylko wyznacza kierunki pracy. W Finlandii informacja przekazywana jest od nauczyciela do ministra, a nie odwrotnie (Sahlberg, 2011).

---

¹ Opetushallitus, *Varhaiskasvatus*, https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus (strona internetowa Ministerstwa Edukacji w Finlandii) (20.05.2020).

Przedszkola państwowe

Jednym z podstawowych zadań gminy jest zorganizowanie opieki dziennej na taką skalę, jakiej potrzebują mieszkańcy. Edukacja przedszkolna może być organizowana w państwowym, domowym lub prywatnym przedszkolu. Swoboda gmin w organizowaniu usług edukacji przedszkolnej oznacza, że istnieje wiele różnic między gminami. One same decydują, jakie formy edukacji przedszkolnej oferują mieszkańcom. Gmina może samodzielnie zorganizować edukację przedszkolną lub uzyskać usługę edukacji przedszkolnej od podmiotu prywatnego. Zarówno przedszkole publiczne, domowe, jak i prywatne musi spełnić odpowiednie warunki. Liczba pracowników musi być adekwatna do liczby dzieci, a kwalifikacje personelu muszą być zgodne z przepisami. Punktem wyjścia w planowaniu i organizacji edukacji przedszkolnej jest dobro dziecka. Dokumentem wiążącym wszystkie formy edukacji przedszkolnej jest plan edukacji przedszkolnej (*varhaiskasvatussuunnitelma*) (Meretniemi, 2015).

Każde dziecko uczęszczające do przedszkola otrzymuje indywidualny plan edukacji wczesnej (*varhaiskasvatussuunnitelma*), który jest co pewien czas aktualizowany. Jest to pewien rodzaj diagnozy, która pozwala odkryć mocne, jak i słabe strony dziecka. Finlandia stawia na równy start dzieci w edukacji szkolnej. Dzieci, które wymagają pomocy, otrzymują ją od razu, już w przedszkolu (Meretniemi, 2015).

Zerówka (*esikoulu*), podobnie jak w Polsce, jest to rok przejściowy między przedszkolem a obowiązkową nauką w szkole. Z tego też powodu zerówki często powstają przy szkołach. Każde fińskie dziecko w wieku 6 lat ma prawo do bezpłatnej nauki w tego typu placówce. Bardzo długi czas to rodzic decydował o tym, czy jego dziecko będzie korzystać z takiego nauczania, jednak od 2015 roku wprowadzono obowiązkową naukę w zerówce.

W Finlandii urlop macierzyński trwa około 9 miesięcy, zaś po jego zakończeniu rodzic (matka lub ojciec) ma możliwość pozostania na urlopie rodzicielskim. Przedszkola podejmują opiekę nad dzieckiem od 10. miesiąca życia. Wielkość i skład grup różni się w zależności od gminy, a także rodzaju przedszkola. Zazwyczaj jednak są to grupy 1–2-latków, 3–5-latków oraz 6-latki, czyli zerówka.

Obecnie do fińskich przedszkoli uczęszcza 74% dzieci². Statystyki te niższe są dla środowisk wiejskich, jednak od 2010 roku obserwuje się tendencję wzrostową.

Finlandia jest krajem, który rozmiarem terytorium jest zbliżony do Polski, jednak liczba ludności w tym kraju to około 5,5 miliona mieszkańców. Osoby mieszkające poza aglomeracjami miejskimi bardzo często posiadają domy rozmieszczone w dużej odległości od siebie, dlatego też rodzicom małych dzieci trudno jest dowozić je do przedszkola oddalonego o wiele kilometrów od miejsca ich zamieszkania, zwłaszcza że średnio przez 8 miesięcy w roku panują tam gorsze warunki drogowe, związane z mroźną pogodą. Drugim powodem, dla którego niewiele dzieci uczęszcza do przedszkola, jest fakt obecności w rodzinie młodszego rodzeństwa, które jeszcze nie kwalifikuje się do uczestniczenia w zajęciach organizowanych w placówkach edukacyjnych. Dlatego w Finlandii uważa się, że rodzina jest dla małego dziecka bardzo ważnym środowiskiem wychowawczym, wspierającym jego rozwój. Jak natomiast mówi Daliah Javne, dyrektorka przedszkola Touhula w Espoo, „przedszkole to miejsce, gdzie dzieci rozwijają umiejętności społeczne, kluczowe w całym dalszym procesie uczenia się i życia w społeczeństwie. Dzieci uczą się być ze sobą i komunikować się. Dowiadują się – kim jestem w moim otoczeniu, jakie są moje mocne strony, jak inni reagują na moje zachowania” (Postoła, 2020). Jak słusznie zauważyła Aleksandra Postoła, „w filozofii fińskiego przedszkola każda sytuacja jest okazją do uczenia się. Kiedy dziecko ubiera się, może liczyć na palcach sztuki garderoby – to matematyka. Wspólny obiad w przedszkolu to z kolei okazja do nauczenia się dobrych manier i prowadzenia konwersacji: słuchania, co inni mówią, poczekania na swoją kolej. (...) Dzieci najwięcej się uczą podczas nieformalnych sytuacji, ponieważ wtedy nauka przychodzi naturalnie” (Postoła, 2020). To wyraźnie wskazuje na holistyczne, całościowe podejście do kwestii nauczania w Finlandii. Nauka nie jest tylko wydzieloną przez szkolne mury częścią życia – jest jego naturalnym elementem, w każdym miejscu i sytuacji.

Celem przedszkoli jest zapewnienie wysokiego poziomu rozwoju dzieci oraz wspieranie domowego wychowania. Przedszkola państwowe oferują dzieciom opiekę oraz edukację zgodnie z potrzebami rodzin. Opieka organizowana jest w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin od poniedziałku do piątku dla dzieci od 1. do 5. roku życia. Większość przedszkoli oferuje rów-

---

² Tilastoraportti, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138571/Tr32_19_vuositilasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y (Raporty statystyczne) (20.04.2020).

niez opiekę zmianową umożliwiającą przyprowadzenie dziecka w weekendy oraz święta. Przedszkola pracują w profesjonalnych zespołach edukacyjnych. Tworzenie oraz funkcjonowanie grup musi odbywać się w sposób pedagogiczny oraz musi uwzględniać przepisy dotyczące wielkości grupy, kwalifikacji personelu oraz maksymalnej liczby dzieci przypadających na jednego pracownika. Wielkość grup różni się w zależności od wieku i specjalnych potrzeb dzieci. Za opiekę dzienną pobierana jest opłata, która zależy od wielkości rodziny, sytuacji finansowej i czasu opieki nad dzieckiem.

Od 1996 roku wszystkie dzieci poniżej wieku szkolnego miały prawo do miejskiej opieki dziennej. Prawo to zostało później ograniczone do dzieci, których rodzice lub jedno z rodziców nie pracuje ani nie uczy się w pełnym wymiarze godzin. Obecnie ich udział jest ograniczony do 20 godzin tygodniowo, zamiast wcześniejszej opieki w pełnym wymiarze godzin. W sierpniu 2020 roku w życie weszło nowe prawo, które zlikwidowało ograniczenie godzinowe (Kettunen P., Simola, 2012).

W 2018 roku w edukacji przedszkolnej uczestniczyło ogółem 252 216 dzieci. Odpowiada to około 74% populacji w wieku 1–6 lat. W 2018 roku 76% (191 769 dzieci) uczęszczało do przedszkoli państwowych, 7% (18 361 dzieci) było w domowych przedszkolach, zaś 27 847 dzieci, czyli 11%, w przedszkolach prywatnych skorzystało z dofinansowania gmin. Zaobserwowano wzrost o 19% (4 398 dzieci) w porównaniu z rokiem poprzednim. Zasilek opiekuńczy od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (*Kansaneläkelaitos*) wypłacono dla 6% dzieci (14 239), które uczęszczały do prywatnych przedszkoli. Odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli różnił się znacznie między grupami wiekowymi – dla dzieci poniżej jednego roku wynosił 1%, dla dwulatków 66%, zaś dla pięciolatków prawie 89%³.

Domowe przedszkola

Domowe przedszkola od dawna są częścią fińskiego systemu opieki dziennej. Oficjalnie swoją pracę rozpoczęły w 1973 roku, kiedy w życie weszła ustawa o opiece dziennej dzieci. Opiekunowie stali się oficjalnie pracownikami gmin. Stworzono również nowy zawód, jakim jest opiekun/opiekunka w przedszkolu domowym.

Do tego rodzaju przedszkola uczęszczają dzieci do 5. roku życia. Zaletą domowego przedszkola jest wielkość grup, tzn. są one małe, przez co pozwa-

---

³ Tamże.

lają na indywidualizację procesu wychowawczo-dydaktycznego. Zajęcia edukacyjne są kierowane i nadzorowane przez dyrektora ds. edukacji przedszkolnej w gminie (*varhaiskasvatuksen johtaja*). Przedszkola domowe stwarzają spokojną i bezpieczną atmosferę, w której dziecko ma możliwość twórczej zabawy z młodszymi i starszymi dziećmi. Nauka i dobre samopoczucie dzieci są wspierane przez bezpieczne, różnorodne i spokojne środowisko stworzone przez opiekuna (Sahlberg and Doyle 2020). Dzieci są zachęcane do dzielenia się, próbowania i wytrwania we własnych myślach i działaniach. Błędy i niepowodzenia są również częścią życia i codziennej rutyny domowego przedszkola. Każdemu dziecku w pierwszych dniach opieki wdraża się indywidualny program edukacji przedszkolnej.

Dekret rządowy w sprawie edukacji przedszkolnej ustanowił, że maksymalnie czworo dzieci może przebywać pod opieką jednego opiekuna w przedszkolu domowym, uwzględniając w tym jego własne dzieci. Analogicznie, dwóch opiekunów może zapewnić opiekę maksymalnie ośmiorgu dzieciom, zaś trzech może sprawować opiekę nad dwanaściorgiem dzieci. Jednak przy tak znaczącej liczbie podopiecznych wytyczne dotyczące lokalu są bardziej restrykcyjne (Kettunen and Simola, 2012).

Przedszkola prywatne

Oprócz państwowej opieki dziennej rodzice mają możliwość wyboru prywatnego przedszkola. Obecnie zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną jest większe, niż gmina może zapewnić, więc zakupuje ona usługi od prywatnych przedszkoli. W takim przypadku rodzice mogą starać się o dofinansowanie do opieki w prywatnej placówce. Koszty po dofinansowaniu są takie same jak w przedszkolach państwowych. Rodzice mogą się również starać o dofinansowanie do opieki prywatnej od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (*Kansaneläkelaitos*), jeżeli gmina nie ma podpisanej umowy z prywatną placówką. Gmina ma ustawowy obowiązek zatwierdzania, kierowania i nadzorowania prywatnej edukacji przedszkolnej realizowanej w gminie⁴. W przedszkolu prywatnym obowiązują takie same zasady jak w przedszkolu państwowym. W większości przedszkoli prywatnych grupy są kameralne.

Popularność prywatnej opieki dziennej w Finlandii rośnie. Rodzice wybierają prywatne centra opieki dla swoich dzieci ze względu na różnorodne zajęcia dydaktyczne, takie jak: ćwiczenia sportowe, muzyczne lub językowe.

⁴ Varhaiskasvatuslaki 5 § (Artykuł 5 ustawy o edukacji przedszkolnej).

Rodzice coraz częściej kładą nacisk na nauczenie określonych umiejętności. Ten popularny trend jest negowany przez specjalistów w dziedzinie edukacji przedszkolnej, ponieważ uważają oni, że ingeruje to w naturalny rozwój dzieci.

Obecnie największą siecią na rynku fińskim jest przedszkole prywatne Touhula Oy, które ma w Finlandii 133 ośrodków zorientowanych na ćwiczenia ruchowe. Inną dużą siecią przedszkoli jest przedszkole prywatne Pilke, które ma 60 ośrodków opieki przedszkolnej i 23 kluby popołudniowe w Finlandii.

Obecność dzieci z grup mniejszościowych w placówkach przedszkolnych

Globalizacja na całym świecie postępuje w szybkim tempie, czego skutkiem jest m.in. różnicowanie się społeczeństw wielu krajów, w tym Finlandii. Społeczeństwo fińskie zmienia się, internacjonalizuje oraz różnicuje, a różnorodność narodowa, etniczna i kulturowa jest bardzo dostrzegalna. Według Fińskiego Centrum Statystyk *Statistics Finland* z roku na rok obserwuje się stały przyrost ludności obcojęzycznej niezmiennie od 1990 roku. Dla porównania w 1990 roku liczba obcokrajowców wśród społeczności fińskiej wynosiła niecałe 30 tysięcy⁵, a w 2021 niemal pół miliona⁶. Taki wzrost zainspirował Finów do zintensyfikowania polityki migracyjnej, której głównym celem jest budowanie społeczeństwa wielokulturowego, dążącego do równych szans oraz akceptacji różnorodności międzynarodowej. Dlatego każdy obcokrajowiec w Finlandii może skorzystać z programu dla obcokrajowców, którego celem jest socjalizacja oraz aktywne uczestnictwo w życiu społecznym⁷.

Imigracja w oczach dziecka może być bardzo złożonym wydarzeniem. Oprócz konieczności radzenia sobie z szerokim zakresem zadań rozwojowych, które są częścią jego normalnego życia, boryka się ono również z problemami związanymi z imigracją, np.: utratą przyjaciół i krewnych, zerknięciem się z nową kulturą, brakiem znajomości języka, zwyczajów, często

⁵ Fińskie Centrum Statystyk, Liczba obcokrajowców w społeczności fińskiej w latach 1990–2020 https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulko-maalaiataustaiset_en.html (30.05.2022).

⁶ Fińskie Centrum Statystyk, Ludność i społeczeństwo fińskie w roku 2021, https://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html (30.05.2022).

⁷ Ustawa o planie integracji dla obcokrajowców, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386> (30.05.2022).

towarzyszą mu traumatyczne wspomnienia. Ta całość może mieć długotrwały wpływ na jego dalszy rozwój.

Edukacja przedszkolna jest więc ważnym czynnikiem wspierającym integrację rodzin oraz pomaga zapobiegać wykluczeniu dzieci. Każde dziecko ma prawo czuć się bezpieczne i akceptowane. Dlatego od pracowników przedszkola wymaga się budowania relacji opartej na akceptacji oraz poszanowaniu pochodzenia kulturowego i poglądów. Promowanie dwujęzyczności i tożsamości kulturowej dziecka ze środowisk imigracyjnych w edukacji przedszkolnej pomoże mu zintegrować się ze środowiskiem, a nawet może zapobiec problemom szkolnym.

Fińskie przedszkola mogą na dwa sposoby integrować dziecko z innego kraju. Plan ten może być sporządzony jako oddzielny dokument lub też może być włączony do indywidualnego planu edukacji przedszkolnej dziecka (*varhaiskasvatussuunnitelma*), w którym są zapisane cele związane z socjalizacją oraz nauką języka fińskiego. W planie uwzględniane jest pochodzenie językowe i kulturowe dziecka, język fiński jako drugi język ojczysty, pomoc specjalistyczna dla niego i jego rodziny. W przedszkolu wspierana i wzmacniana jest nauka języka fińskiego u dzieci obcojęzycznych. Uczą się one języka w codziennych sytuacjach, jak i podczas specjalnie organizowanych dla nich zajęć. Rodzinie może zostać przydzielony doradca rodzinny *Perheneuvonta*, który pomoże im odnaleźć się w nowej fińskiej rzeczywistości.

Zakończenie

W niniejszym tekście ukazałyśmy źródła i ewolucję wychowania przedszkolnego w Finlandii. Państwo fińskie początkowo nie było zainteresowane edukacją przedszkolną, nie inwestując w nią, nie badając, nie rozwijając jej. Placówki opieki dziennej miały jedno zadanie, tzn. zająć się dzieckiem na czas pracy lub szkoły rodzica. Podejście to na przestrzeni lat diametralnie się zmieniło. Finlandia zaczęła prężnie rozwijać oraz budować nowe przedszkola na terenie całego kraju. Placówki te zaczęły spełniać funkcję edukacyjną, której kiedyś nie było. Władze gmin bardzo wspomagają przedszkola. Wychodzą naprzeciwko oczekiwaniom dzieci oraz personelu dydaktycznego. W wyniku globalizacji znacznie wzrosła liczba dzieci migrantów, dlatego zintensyfikowano politykę imigracyjną Finlandii, celem budowania społeczeństwa wielokulturowego, socjalizacji obcokrajowców, co również realizowane jest na szczeblu przedszkolnym. Finowie dbają o jakość edukacji przedszkolnej, ciągle w nią inwestując.

Bibliografia

- Alila, K., Eskelinen M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H., Polvinen, M., Laaksonen, R. and Lamberg, K. 2014. *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-ainesto varhaiskasvatusta koskevaa lainsaadantoa valmistevan tyoryhman tueksi*. Helsinki: Opetusja kulttuuriministerio.
- Hainninen, S. and Valli, S. 1986. *Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia*. Helsinki: Otava.
- Kettunen, P. and Simola, H. 2012. *Tiedon ja osaamisen Suomi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Gmerek, T. 2007. *Społeczne funkcje szkolnictwa w Finlandii*. Poznań – Leszno: Studia i Monografie Wyższej Szkoły Humanistycznej w Lesznie.
- Meretniemi, M. 2015. *Hyva koti ja henkinen aitisys lastentarhantyon esikuvina*. Helsinki: Wydawnictwo Helsingin yliopisto.
- Nowakowska-Siuta, R. 2021. *O edukacji w Finlandii. Studium z pedagogiki porównawczej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe ChAT.
- Ojala, M. 1989. *Varhaiskasvatuksen perusteita*, Helsinki: Kirjayhtyma.
- Ojala, M. 1983. *Varhaiskasvatustutkimus Suomessa*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Sahlberg, P. and Walker, T.D. 2016. *In Teachers We Trust*. New York: WW Norton & Company.
- Sahlberg, P. and Doyle, W. 2020. *Let the Children Play*. Oxford: Oxford University Press.

Netografia

- Fińskie Centrum Statystyk, Liczba obcokrajowców w społeczności fińskiej w latach 1990–2020. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset_en.html (30.05.2022).
- Fińskie Centrum Statystyk, Ludność i społeczeństwo fińskie w roku 2021. https://tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html (30.05.2022).
- Ustawa o planie integracji dla obcokrajowców, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386> (30.05.2022).
- Opetushallitus, *Varhaiskasvatus* (20.05.2020), https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus (Strona Internetowa Ministerstwa Edukacji w Finlandii).
- Postoła A., *Marzymy o fińskiej szkole. A czy poslalibyśmy dziecko do fińskiego przedszkola?*, <http://wyborcza.pl/7,157035,23470028,marzymy-o-finskiej-szkole-a-czy-poslalibysmy-dziecko-do-finskiego.html> (20.04.2020).

Sahlberg, P. The Professional Educator: Lessons from Finland. <https://www.aft.org/sites/default/files/periodicals/Sahlberg.pdf> (1.06.2022).

Tilastoraportti, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138571/Tr32_19_vuositolasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y Raporty statystyczne (20.04.2020).

Varhaiskasvatustaki 5 § Artykuł 5 Ustawy o Edukacji Przedszkolnej.

Finnish pre-school education. Sources and evolution

Abstract: Since 2000, Finnish education has been considered the correct way to teach children who are eager to go to school and achieve one of the best results in the international educational survey PISA. Finns, on the other hand, believe that family and preschool education constitute an important stage in the development of children and determine their biography. That is why we present the development of preschool education in Finland. It was a long process influenced by various social and ideological changes, reflected in the legislation. The main purpose of this text is therefore to discuss the origins and evolution of preschool education.

Keywords: kindergarten, Finnish pre-school education

Translated by Paulina Łobacz